

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Lasse Kortelainen

Turvallisuuden tunteen rakentuminen leikki-ikäisen lapsen ja ohjaavan aikuisen välillä suhteen alkaessa

Kahden tapauksen tarkastelu John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikin tutkinto

Musiikkipedagogi (AMK)

Opinnäytetyö

17.5.2021

Tekijä	Lasse Kortelainen
Otsikko	Turvallisuuden tunteen rakentuminen leikki-ikäisen lapsen ja ohjaavan aikuisen välillä suhteen alkaessa Kahden tapauksen tarkastelu John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa
Sivumäärä Päiväys	33 sivua 17.5.2021
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja(t)	Annu Tuovila MuT

Työn tavoitteena on tarkastella leikki-ikäisen lapsen ja ohjaavan aikuisen välillä syntyvää turvallisuuden tunteen rakentumista lapsen psyykkisen ikäkehityksen lähtökohdista ja tarjota varhaiskasvatuksen työntekijälle näkökulmia yhteyden muodostamisesta lapsiin.

Opinnäytetyössä käsitellään kahden eri tapauksen kautta vuorovaikutussuhteissa syntyvää turvallisuuden kokemusta ensimmäisellä tapaamiskerralla. Ensimmäisen tapauksen kohderyhmänä ovat 3–4-vuotiaat lapset, jotka saapuvat musiikkileikkiuokioon yhdessä vanhempansa kanssa, ja tapaus sisältää kohtaamisen 4-vuotiaan lapsen kanssa. Toisen tutkimustapauksen kohteena on päiväkotiin ensimmäistä kertaa vanhempansa kanssa saapuva lapsi. Tarkastelun kohteena olevissa tapauksissa ohjaajana toimii opinnäytetyön tekijä, joka hahmottaa aloittamistilannetta osallistuvan havainnoinnin kautta ja on kirjannut tapaukset jälkeensä.

Turvallisuuden tunteen rakentumista tarkastellaan kiintymyssuhdeteorian pohjalta ja pohditaan sen kautta avautuvaa mahdollisuutta ymmärtää ja parantaa lapsen ja ohjaajan välistä vuorovaikutusta aloittamistilanteessa. Tapauksista saatuja tuloksia verrataan John Bowlbyn teoriaan.

Turvallisuuden tunteen ja yhteyden rakentumisen tarkastelu osoitti, että kun ohjaaja hyödyntää kehityspsykologista tietoa, hän pääsee paremmin kontaktiin 3-4vuotiaan lapsen kanssa. Näin ohjaaja voi vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteen lisääntymiseen ja helpottaa lapsen luontaisen uteliaisuuden ja innostuksen aktivoitumista.

Tapaustutkimuksen tuloksia voi ottaa tarkasteltavaksi, kun pohditaan, miten alle kouluikäisten lasten kanssa voidaan aloittaa ohjaustyö.

Avainsanat

kiintymyssuhdeteoria, vuorovaikutustaidot, yhteyden rakentuminen, turvallisuudentunne, lapsen kohtaaminen, vuorovaikutus ja läsnäolo

Author	Lasse Kortelainen
Title	Development of a Sense of Security Between the Instructor and a Preschool Child in the Beginning of the Relationship
Number of Pages Date	33 pages 17 May 2021
Degree	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme	Music
Specialisation Option	Early Childhood Music Education and Community Music
Supervisor (Examiner)	Annu Tuovila, DMus
<p>The objective of this study is to investigate the development of sense of security between the instructor and a preschool child in the beginning of the relationship from the basis of psychological age development. The main goal is to offer perspectives and tools for the instructor to establish a connection to a Child by exploring the psychological factors based on Attachment Theory that affect Childs sense of security.</p> <p>The thesis presents two different cases, where a Preschool child arrives to a new situation and comes into contact with the instructor. First case consists a group of 3-4-year-old Children arriving to a Children's music class with their parents, focusing specifically on an encounter with a 4-year-old child. The second case focuses on a 4-year-old Child arriving to day care with his parents for the first time. The Author of this Thesis is the observer on both cases as an instructor. The collected data has been written down and analysed later after the actual events.</p> <p>The development of sense of security is studied from the basis of attachment theory in order to understand and improve the interaction between the instructor and preschool child. The results are then compared with Bowlby's theory.</p> <p>The study revealed that the scientific knowledge provided by attachment theory and other supporting theories, offer valuable tools for the instructor to connect with a preschool child in order to support the development of sense of security, with the aim of releasing child's own curiosity, interest and excitement.</p> <p>The results of this case study can be utilized when inspecting ways to begin educational instruction with preschool children.</p>	

Keywords	Attachment Theory, Interaction Skills, Sense of Security, Encountering a Child
----------	--

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	2
3	Teoreettinen tausta	3
4	Tapausesimerkit	7
4.1	Ensimmäinen tapausesimerkki	8
4.2	Toinen tapausesimerkki	9
5	Turvallisuuden tunnetta lisäävät interventiot	10
5.1	Ohjaajan interventiot tapausesimerkeissä	10
5.2	Interventiotyypit ryhmiteltynä	12
6	Interventioiden tarkastelu turvallisuuden rakentumisen näkökulmasta	12
6.1	Yhteyttä luova puhe	12
6.2	Lähellä pysyttely	16
6.3	Sylissä pitäminen	19
6.4	Sanaton viestintä ja huomion osoittaminen	20
6.5	Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelu	23
6.6	Fyysiset olosuhteet	25
7	Tavoitteiden arviointia	26
8	Pohdinta	30

1 Johdanto

Tammikuussa 2018 kävelin kotiin päiväkodista, jossa toimin varhaiskasvatuksen opettajana. Seurasin kollegoistani koostuvan ryhmän some-keskustelua, jossa pohdittiin kuinka saada lapsiryhmät innostumaan toiminnasta ja minkälaisia asioita lapsi tarvitsee ollakseen valmis leikkiin ja toimintaan. Mielenkiintoni herätti erään kollegani esittämä kysymys: "Millä tavoin luotte yhteyden ja kontaktin lapsiin?". Tästä kysymyksestä ponnahti tarve tutkia tarkemmin lapsen ja ohjaavan aikuisen välisen yhteyden syntymistä ja etenkin turvallisuuden tunteen rakentumista siinä. Tarkoitukseni on löytää työkaluja varhaisiän musiikkikasvatukseen ja lapsiryhmän ohjaukseen.

Työni varhaiskasvatuksen opettajana sisältää paljon mekaanisia ja pakollisia organisatorisia toimia, mutta työni keskeisin tehtävä on elää tiiviissä vuorovaikutussuhteessa jokaisen lapsen kanssa. Tällainen suhde ei voi mahdollistua ilman minun ja lapsen välisiä, sekä lyhyitä, että pitkän työn tuloksena rakentuneita turvallisuuden tunteen kokemuksia sekä yhteyttä, joka on aina ainutlaatuinen ja henkilökohtainen. Siksi pidän tätä tutkimusaihetta erityisen tärkeänä.

Opinnäytetyössäni tarkastelen turvallisuuden tunteen ja yhteyden rakentumista ohjaavan aikuisen ja leikki-ikäisen lapsen välillä suhteen alkuvaiheessa. Tutkimusaineistona ovat havainnot kahdesta tapauksesta, etenkin niihin liittyvät ohjaajan interventiot.

Opinnäytetyön teoreettinen tausta perustuu John Bowlbyn luoman kansainvälisesti tunnustettuun kiintymyssuhdeteoriaan. Kiintymyssuhdeteorian luotettavuuden on arvioitu olevan vahva, koska se perustuu sekä laboratorio-oloissa kerättyyn kvantitatiiviseen aineistoon, että luonnollisissa tilanteissa tehtyihin havaintoihin (Rusanen 2011, 14). Keskityn työssäni etenkin Bowlbyn esittämiin turvallisuuden tunteen kehittymisedellytyksiin. Pääasiallisena lähteenä teorian kuvauksessa käytän Erja Rusasen teosta "Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys" (2011), jossa Rusanen avaa perusteellisesti Bowlbyn teoriaa oman väitöskirjansa pohjalta.

Brittiläinen psykiatri ja psykoanalyytikko John Bowlby kehitti kiintymyssuhdeteoriaansa 1960 ja 1970-luvulla, ja teoria kehittyi varsinkin aluksi läheisessä yhteistyössä

amerikkalaisen Mary Ainsworthin kanssa (Ainsworth & Bowlby 1965). Bowlby sai vaikutteita myös psykoanalyysistä sekä Konrad Lorenzin ja Harry Harlowin tutkimuksista, jotka liittyivät eläinten leimautumiskäyttäytymiseen. Bowlbyn (1960) mukaan turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä vaaratilanteissa lähellä hoivaavaa aikuista säätelee vahvasti ihmisen varhaiskehitystä. Kiintymyssuhdeteoria korostaa ihmisen taipumusta muodostaa vahvoja tunnesiteitä toisiin ihmisiin. Teoria käsittelee myös ahdistusta, vihaa, ja depressiota stressin ilmenemismuotoina, jotka syntyvät vaikeista erokokemuksista. Bowlby pyrki osoittamaan, miten kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa ihmisen kokonaisvaltaiseen persoonallisuuden kehitykseen. Tämän ovat myös monet muut tutkijat myöhemmin vahvistaneet (esim. Holmes 1993; Sinkkonen 2004).

2 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Varhaiskasvatuksen ytimessä ovat vuorovaikutus ja läsnäolo. Se on jatkuvaa katseen, puheen, tekemisen ja olemisen vuoropuhelua, jossa jokainen hetki määrittyy yhteisistä affekteista ja motiiveista. On mielenkiintoista tutkia näitä elementtejä lapsen tarpeiden näkökulmasta ja saada yksityiskohtaista tietoa siitä, mitä lapsi tarvitsee ollakseen valmis tulemaan mukaan tekemään, leikkimään ja tutkimaan.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten ohjaaja voi omalla toiminnallaan vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Tutkimukseni aineistona on kaksi tapausesimerkkiä, joissa lapsi kohtaa aikuisen ohjaajan ensimmäisen kerran.

Selvitän opinnäytetyölläni seuraavia kysymyksiä:

1. Millaiset ohjaavan aikuisen interventiot vahvistavat leikki-ikäisen lapsen turvallisuuden tunnetta suhteen luomisen alkuvaiheessa?
2. Miten voi selittää näitä havaintoja John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian avulla?

3 Teoreettinen tausta

Tässä luvussa kuvaan John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa, etenkin lapsen turvallisuuden tunteen kehittymisen näkökulmasta.

Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen hyvän kehityksen edellytyksenä on hänelle tärkeiden aikuisten pysyvyys sekä päivittäinen aito ja todellinen läsnäolo. Lapsen kiintyminen tapahtuu juuri niihin aikuisiin, joidenka hoiva täyttää tietyt ehdot. Kiintymyksellä tarkoitetaan tunnesidettä tai *tunnesuhdetta*, joka muodostuu lapsen turvallisimpana pitämäänsä aikuiseen. Kun tutkimme lapsen turvallisuuden tunteen rakentumista ja sopeutumista uuteen tilanteeseen kodissa ja kodin ulkopuolella, on otettava huomioon myös yhteiskunnalliset rakenteet ja kasvatuskäytännöt, jotka vaikuttavat vahvasti lapsen turvallisen kiintymyssuhteen syntymiseen. Turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen vaatii ennen kaikkea lapsen tarpeita vastaavaa kahdenvälistä aikaa ja läsnäoloa. Rusasen mukaan hyvä tilanne on sellainen, jossa lapsi on saanut muodostaa vahvan perusuottamuksen yhteen aikuiseen, joka on suostunut olemaan lapsen käytettävissä riittävän kauan (Rusanen 2011, 21.)

Yhteiskuntarakenteet ja kasvatuskäytännöt muodostavat haasteita siinä, että lapsi joutuu sopeutumaan liian varhain uusiin tilanteisiin ja vieraisiin ihmisiin jopa niin, että sekä aikuiset että lapset hänen ympärillään vaihtuvat monta kertaa ennen kouluikää. (Rusanen 2011, 21.)

Lapsen turvallisuuden tunteen syntymiseksi voidaan vaikuttaa eniten puolen vuoden ja viiden ikävuoden välillä. Tuona aikana lapsen kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu herkimmin ja tällöin lapsi myös kehittää oletukset siitä, kuka on hänen kiintymyksen kohteensa; onko tämä henkilö käytettävissä vai ei, ja kuinka sensitiivisesti tämä henkilö suhtautuu lapsen avunpyyntöihin. Sensitiivisellä aikuisella tarkoitetaan henkilöä, joka kuuntelee ja tulkitsee oikein lapsen fyysisiä ja emotionaalisia tarpeita, sekä vastaa niihin nopeasti ja tehokkaasti. (Rusanen 2011, 35.)

Lapselle uusi tilanne on aina jollain tavalla vieras, joten on luonnollista, että tilanne saattaa herättää lapsessa pelkoa, vaikkei aikuisen näkökulmasta varsinaista syytä pelkoon olisikaan. Herkkyys pelätä on myötäsyttyistä, ja sen tärkeänä tehtävänä on minimoida vaaraa ja maksimoida turvallisuutta. Pelottavana lapsi saattaa kokea esimerkiksi tilanteet, joihin sisältyy melua, korkeutta, vieraita ihmisiä, tuttuja ihmisiä

vieraassa muodossa, vieraita esineitä ja ympäristöjä, eläimiä, kipuja sekä henkilöitä, joihin liittyy kipua. Myös odottamattomat liikkeet, pimeä, tai yksin jääminen herättävät pelkoa. Pelkoa herättävät ylipäättään asiat, jotka saavat aikaan äkillisen muutoksen aktivaatiotasossa ts. yllättävät tilanteet joihin lapsi ei ole valmistautunut. Erityisen paljon pelkoa lapsissa herättää vieraan hahmon lähestyminen eli vierauden ja lähestymisen yhdistelmä on pelottavaa. Vastaavasti pelon aiheiden eliminointi lapsen kokemuspöörästä lisäävät hänen turvallisuuden tunnettaan. Vieraiden pelkäämisessä ei ole kyse epäsosiaalisesta käyttäytymisestä, vaan kognitiivisen kehityksen etenemisestä. (Rusanen 2011, 39-40)

Eroahdistus (*separaatio*ahdistus) on lapsen luonnollinen tapa reagoida eroon kiintymyssuhdeaikuisesta, joka näkyy mm. itkuna, protestointina, takertumisena, hiljaisuutena, vetäytymisenä, levottomuutena tai kieltäytymisenä tarjotusta avusta. Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta lapsen käyttäytyminen voidaan tulkita ennen kaikkea yrityksenä varmistaa riittävän hyvä turvallisuuden tunne, mikä mahdollistaa keskittymisen leikkiin ja muuhun toimintaan muiden kanssa. (Rusanen 2011, 59.)

Lapsen suhtautumiseen uusiin aikuisiin, sekä kykyyn kiintymyssuhteiden muodostamiseen perustuu siihen, millainen kiintymyssuhde lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välillä on rakentunut. Lapsi muodostaa sisäisen mallin isän, äidin tai muun hänen hoivastaan vastanneen henkilön hoivasta, luoden oletuksen siitä, millä tavoin häneen tulee suhtautua. (Rusanen 2011, 54)

Rusanen kirjoittaa: "Turvallisesti kiintyneen lapsen on helppoa ottaa kontakti vanhempaan, ja lapsi kykenee myös hakemaan tukea stressitilanteessa hänelle tärkeiltä aikuisilta. Kun lapsi on saanut riittävästi läheisyyttä, kykenee hän jälleen palaamaan leikkeihinsä." (2011, s 47 iBooks.) Tutkiessa turvallisuuden rakentumista uudessa tilanteessa, keskeiseksi selviytymistekijäksi nousee lapsen ja hänelle tärkeän kiintymyssuhdeaikuisen vuorovaikutus ja sen laatu. (Rusanen 2011, 74.)

Siinä missä varhaiskasvatustyön keskeinen tavoite on tukea lapsen sosiaalista, emotionaalista ja kognitiivista kehitystä, kiintymyssuhdeteorian tehtävä on tutkia, millaiset elementit haittaavat ja millaiset edistävät sitä. Sekä Bowlby, että useat muut tutkijat hänen jälkeensä, korostavat kiintymyksen laadun merkitystä ja sen yhteyttä lapsen kehitykseen. (Rusanen 2011, 57.)

Kiintymyssuhdeteorian keskeiset käsitteet ovat *Turvallinen kiintymysmalli*, *turvaton kiintymysmalli*, *eroahdistus* sekä *kiintymisjärjestelmä*. Kiintymysmallilla viitataan ajan saatossa lapselle syntyneeseen mielikuvaan hoivaajasta ja hoivan laadusta. Sillä viitataan myös aikuisen ja tukea tarvitsevan lapsen käyttäytymiseen esim. uudessa tilanteessa, jossa lapsi pelästyy. Turvallisella ja turvattomalla kiintymysmallilla viitataan siihen, kuinka aikuinen on onnistunut tehtävässään tuntea lapsi ja vastaamaan lapsen hätään ja tarpeisiin. Eroahdistuksella (*separaatioahdistus*) viitataan niihin tunteisiin ja reaktioihin, joita lapsessa herää, kun hän joutuu eroon hänelle tärkeistä aikuisista. Kiintymisjärjestelmä kuvaa lapsen turvallisuushakuisen käyttäytymisen ja aikuisen hoivakäyttäytymisen dynaamista vastavuoroisuutta. (Rusanen 2011, 58-59)

Rusasen mukaan hyvässä vuorovaikutussuhteessa aikuisella on halu oppia tulkitsemaan lapsen viestejä oikein, selvittämään mitä lapsi tarkoittaa sekä vastata huomioiden lapsen näkökulma niin, että hänen olisi hyvä olla (Rusanen 2011, 60 iBooks). "Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa aikuisella on parhaat mahdollisuudet oppia tuntemaan lapsi hyvin ja luoda siten edellytykset lapsen tukemiseen monipuolisella tavalla." (Rusanen, 2011, s 60 iBooks)

Rusasen mukaan kirjallisuudessa on esitetty tiettyjä välttämättömiä aikuisen piirteitä, joita pidetään edellytyksenä lapsen turvalliselle kiintymiselle. Tällaisia piirteitä ovat aikuisen lämmin, hyväksyvä ja sensitiivisesti lapsen aloitteisiin vastaava käyttäytyminen. Tällainen käyttäytyminen on pohjana lapsen tukemisessa. Onnistuneen tuen seurauksena: a) lapsi tuntee olonsa mukavaksi ja hyväksi vanhemman seurassa b) lujittaa hänen käsitystään itsestään ja c) lapsi kokee olevansa hyväksytty vanhempiensa ja muiden ihmisten osalta (Rusanen 2011, 79.)

Lapset usein pelkäävät asioita, jotka saattavat tuntua aikuisista epäolennaisilta tai pieniltä. Kiintymyssuhdeteorian mukaan pelot ovat lähtökohtaisesti järkevää ja positiivinen asia yksilön eloonjäämisen kannalta (Rusanen 2011, 86). Uusi tilanne ja ympäristö sisältää lapselle paljon vieraita ja tuntemattomia asioita, jolloin lapsen turvallisuuden tunne järkkyy. Kun lapsi on varuillaan ja energia ja aika kuluu turvallisuuden tunteen lisäämiseen, lapsi ei kykene keskittymään leikkimiseen tai oppimiseen. Tällöin aikuisen tehtävänä on olla käytettävissä ja reagoida sopivalla tavalla suhteessa lapsen hätään, jotta hänen luontainen "*maailmanvalloituksensa*" voi herätä eloon.

Myös muiden tieteenalojen tutkijat ovat esittäneet Bowlbyn tuloksia tukevia näkökulmia lapsen turvallisuuden tunteen kehittymisestä. Esimerkiksi psykoanalyttikko Peter Fonagy (1952) korostaa lapsen ja aikuisen sanatonta viestintää turvallisuuden rakentumisessa. Lapsi tutkii katseellaan vanhempansa ilmeistä ja eleistä, onko hänen turvallista olla. Fonagy tuo esiin, että jos kiintymyssuhde aikuinen ei kykene viestimään lapselleen, että hän pärjää, lapsi jää itse epävarmaksi omasta pärjäämisestään. (Fonagy, P. & Gergely, G & Jurist, E. L. & Target, M. 2002).

Myös psykobiologi ja neurotieteilijä Jaan Pankseppin tutkimukset tukevat Bowlbyn tuloksia. Panksepp puhuu perusemootioista seuraavin käsittein: *seeking* (tutkiminen/nuuskiminen/etsiminen), *panic* (paniikki), *rage* (raivo), *fear* (pelko), *play* (leikki), *lust* (halu), *care* (hoiva). *Seeking system* liittyy varmistamiseen, että alue missä liikutaan, on turvallinen. Ympäristön tutkiminen tai nuuskiminen liittyy perustarpeiden tyydytykseen, eli henkiinjäämiseen ja lisääntymiseen. Lapsi kysyy: "Mitä täällä on minua varten?" Hän etsii jotain, mutta kohdetta ei ole tarkasti määriteltä. Olennaista on, että se on jotain hyvää ja häntä itseään varten. *Seeking systemin* neurotransmitterinä toimii dopamiini, eli kyse on mielihyvää tuottavasta aivoaineenvaihdunnasta. Perusajatuksena on se, että sekä eläin- että ihmislapset tutkivat uteliaana ympäristöään ja heidän on opittava mikä on turvallista missäkin ikä- tai kehitysvaiheessa. (Panksepp & Biven 2012 s. 103)

Diplomihuilisti ja lastenpsykiatri Jari Sinkkonen (2012) käsittelee musiikin merkitystä lapsen – ja koko ihmisen – kehitykseen. Vaikka kuulijalla, tässä tapauksessa lapsella, ei olisi minkäänlaista käsitystä musiikin rakenteista, se voi herättää erilaisia tunteita, kuten esimerkiksi innostusta, surumielisyyttä ja riemullisuutta. Sinkkonen kuvaa musiikkia leikin korkeimmaksi muodoksi sekä tunteiden kieleksi. Musiikki toimii eräänlaisena välittäjäaineena suoraan ihmisyyden ytimeen, sinne missä tunnetaan ja koetaan. Musiikin tietyt "fraasit", eli esimerkiksi nousut, laskut ja vaimenemiset ovat ihmisen kokemusmaailman pienimpiä yksiköjä, joita Sinkkonen kutsuu esikielellisiksi muoteiksi. Esimerkiksi lasten ensimmäiset leikit ovat juuri samankaltaisia esikielellisiä muotteja, joilla kerrotaan lyhyt tarina ilman ainoatakaan sanaa. Sinkkonen puhuu myös musiikin ihmisiä yhteen liittävästä vaikutuksesta, sekä siitä, millä tavoin se on yhteydessä ihmisen omaan itseyteen. Musiikki ei ole ainoastaan kuultua informaatiota, vaan ennen kaikkea kuulemisen kautta koettua informaatiota, joka vaikuttaa suotuisasti ihmisen tunne-elämään, esim. liikuttaa, lohduttaa ja vie turvallisesti tuntemattomiin mielenmaisemiin. Sinkkonen puhuu vitaliteettitunteista, jotka ankkuroituvat peruskokemuksiin, kuten

hengitys, pulssi, jännitys ja sen purkautuminen, liikkeen ja levon vaihtelu, tyhjeneminen ja täytyminen. Vaikka vitaliteettitunteita on vaikea pukea sanoiksi, musiikki sen sijaan kykenee välittämään vitaliteettitunteiden olemuksen luotettavasti ja tarkasti. Musiikki kykenee ylittämään kulttuuriset esteet ja kielimuurit, sekä ilmentämään surua, iloa, saavuttamattoman kaipausta niin, että kuulijat ovat melko yksimielisiä siitä, mitä tunnetta musiikin on tarkoitus kuvata. (Sinkkonen, 2012)

Kirjassaan *Kiintymyssuhteet elämänkaareissa* (2019) Jari Sinkkonen kertoo, että turvallisuudentarve ja vaaralta suojautuminen on ensisijainen asia ja koko kiintymyssysteemin ydin. Kun lapsi on peloissaan, kiintymyssysteemi on aktivoituneena, lapsi ei voi silloin leikkiä, tutkia ympäristöään tai oppia uutta. (Sinkkonen 2019, 43).

On olemassa runsas määrä tutkimuskirjallisuutta, joka osoittaa, että musiikkikasvatus lapsen varhaisina vuosina vaikuttaa positiivisesti lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen (Bowmer et al. 2018; Bugos & DeMarie 2017), sekä sosiaaliseen ja emotionaaliseen (Hallam, 2010) että motoriseen ja kognitiiviseen (Moreno et al. 2019; Yazejian & Peisner-Feinberg, 2009).

Seuraavien musiikkileikkituokiossa tapahtuneiden esimerkkien pohjalta tutkin ohjaajan ja lapsen suhteen alkuvaihetta, jossa lapsen turvallisuuden tunteen rakentuminen on fokuksessa. Siten tutkimukseni kohdistuu edellytyksiin, joiden varassa myös varsinainen musiikkikasvatus onnistuu.

4 Tapausesimerkit

Tässä luvussa kerron kaksi tapausesimerkkiä, jotka sisältävät useita interventioita, joissa ohjaajana¹ pyrin vahvistamaan lapsen turvallisuuden tunnetta uudessa tilanteessa. Tapausesimerkit pohjautuvat muistinvaraisesti poimittuihin tilanteisiin, jotka on dokumentoitu myöhemmin. Tapauksia voidaan käsitellä yhtä lailla myös fiktiivisinä tapauskuvauksina, mikä ei luo ongelmaa työn lopputulosten kannalta. Olen merkannut

¹ Toimin esimerkeissä itse ohjaajana.

ohjaajan interventiot kuvaukseen suluissa olevalla numerolla helpottaakseni interventioiden käsittelyä luvussa 5.

4.1 Ensimmäinen tapausesimerkki

Akseli oli vanhempineen käynyt tutustumassa päiväkotiin edellisenä keväänä yhden päivän ajan. 4-vuotiaalla oli ollut vaikeuksia pärjätä edellisessä hoitopaikassaan, joten vanhemmat olivat huolissaan, kuinka heidän poikansa pärjäisi uudessa päiväkodissa. Tutustuimme vanhempien kanssa ja keskustelimme hänestä. Sovimme muutaman viikon mittaisesta pehmeästä laskeutumisesta ja sopeutumisesta uuteen ympäristöön lyhyemmillä päivillä ja äidin läsnäolon tuoman tuen turvin. Akseli pysytteli tiukasti äitinsä helmassa koko sopeutumisajan, eikä ollut valmis ottamaan kontaktia muihin lapsiin ja leikkeihin. Kun Akselin oli aika ensimmäistä kertaa selviytyä ilman vanhempaansa uudessa ympäristössä, hän hätäntyi lähtötilanteessa, jolloin äiti palasi usein takaisin huoneeseen lohduttamaan häntä.

Seuraavana päivänä saapuessaan päiväkotiin, otin Akselin suoraan syliin (1) ja keskustelimme äidin kanssa, että hän voi rauhassa lähteä, eikä hänen tarvitse olla huolissaan, vaan että me pärjäämme mainiosti. Äidin lähdettyä pidin Akselia sylissä ja lohdutin häntä (2). Päivän aikana hän tuijotti lähes taukoamatta ovea kysellen, tuleeko äiti hakemaan häntä. Vastasin jokaiseen kysymykseen: "Kyllä tulee, iltapäivällä sinua tullaan hakemaan" (3). Vietimme runsaasti aikaa yhdessä (4), pidin Akselia sylissä paljon (5) tehden itseäni mahdollisimman tutuksi hänelle. Joitain päiviä myöhemmin äidin lähdettyä Akseli tarrasi tiukasti kädestäni. Häätä alkoi hiljalleen tyyntyä kysyväksi katseeksi.

Akseli seurasi minua kaikkialle tarvitun runsaasti turvaa ja läheisyyttä. Turvallisen omaohjaajan roolissa sallin hänelle mukanaolon (6). Hän seurasi tarkasti menemisiäni ja tekemisiäni erilaisten askareiden parissa. Kävimme tutustumassa yhdessä muihin lapsiin ja leikkeihin (7), mutta näissä tilanteissa Akseli hätäntyi ja suunnisti välittömästi takaisin seuraani. Ryhmätilanteissa Akseli ei vielä ollut valmis seuraamaan yhteistä tekemistä, vaan tarkkaili, etten lähde tilanteesta pois vaan pysyttelen lähellä (8). Akseli koki minut turvallisena, mutta luonnollisen uteliaisuuden herääminen ympäristöään ja muita leikkitovereita kohtaan ei tuntunut päivien myötä heräävän vielä itsekseen. Äidin hakiessa lastaan päiväkodista loimme vanhempien kanssa yhteisen

toimintasuunnitelman (9), jonka keskeisin elementti oli turvallisuuden tunteen välittäminen lapseen lähtö ja hakutilanteissa.

Tulevina aamuina vanhempi antoi pusun ja halin lapselleen ja jätti hätäntyneen Akselin reippaasti ja hymyillen huomaani, toivotti oikein ihanaa päivää ja vilkutti lapselleen. Tuttuun tapaan nostin hänet syliin (10) ja lähdimme tutkimusmatkalle leikkiympäristöä ja muita lapsia katselemaan (11). Tulevina päivinä turvallisuuden tunne alkoi kasvaa ja Akseli alkoi osoittaa kiinnostusta ympäristöönsä tutkimalla katseellaan muita lapsia ja heidän leikkejään. Eräänä aamuna Akseli uskalsi jo ottaa kädestäni irti ja suunnisti ensimmäiset askeleensa kohti leikkivää lapsiryhmää. Hän käveli turvallisen etäisyyden päähän leikkivästä lapsiryhmästä, katseli hetken ja kääntyi takaisin turviini. Kerättyään aina riittävästi turvaa hän suunnisti lähemmäksi muita lapsia ja leikkejä. Tässä kohtaa havainnoin, että Akselin turvallisuuden tunne kasvoi ja askel askeleelta hänen luontainen uteliaisuutensa sai enemmän tilaa. Tämä prosessi oli varsin pitkä, kestäen noin 2-3 kuukautta. Tänäks Akseli huokuu päiväkodissa elinvoimaa ja uteliaisuutta, leikkii muiden lasten kanssa ja tutkii ympäristöään vapautuneesti.

4.2 Toinen tapausesimerkki

Tein Metropolia Ammattikorkeakoulussa varhaisiän musiikkikasvatusopintoihin liittyvää opetusharjoittelua vuonna 2018 Helsingin Konservatorion tiloissa. Ryhmä koostui kahdestatoista 3-4 vuotiaasta, jotka olivat vanhempineen saapuneet muskariin. Suunnittelin ajankäytön niin, että ennen varsinaisen musiikkituokion käynnistymistä olisi enemmän aikaa vuorovaikutukseen lasten ja vanhempien kanssa (12). Motiivina oli ajan antaminen yhteydelle ja tutustumiselle, sekä ilmapiirin keventämiseksi tutuksi tulemisen kautta. Itselleni oli myös tärkeää luoda tilanteesta itselleni turvallinen ja sen myötä edesauttaa lasten ja vanhempien turvallisuuden tunnetta uudessa tilanteessa madaltaen kynnystä mukaan tulemiseen ja vapautumista toimintaan.

Valmistelin hyvissä ajoin ennen tuokion alkua välineistön, tarvittavan materiaalin ja tuntisuunnitelman (13). Jännitin, syntykö hyvä ilmapiiri ja yhdessä olemisen ja tekemisen meininki. Koska kyseessä oli ensimmäinen harjoittelu, ohjaava opettajani kävi toivottamassa kaikki tervetulleiksi sisälle. Lapset saapuivat yksitellen vanhempiensa saattamina tuoleilleen, jotka olin järjestänyt puolikaareksi. Tila ja ympäristö, toiset lapset, sekä ohjaava opettajani, joka istui luokassa observoimassa

toimintaani, olivat lapsille entuudestaan tuttuja. Ainoastaan lapset olivat minulle vieraita, samoin kuin minä heille. Istuin puolikaareksi asettamani tuolirivin edessä kitara sylissäni (14). Viereeni lattialle olin asettanut pienen puisen tikkalinnun, pehmolelun (15), sekä lunttilapun, johon olin koonnut itselleni tiivistetyksi tuntisuunnitelman. Vanhempien ja lasten istuutuessa paikoilleen, loin heihin ystävällisiä katseita ja soittelin kitaraani, näppäillen hiljaa sointuja improvisoiden, kuitenkin katse ja huomio lapsissa ja vanhemmissa (16). Annoin tietoisesti tilanteen muodostua sellaiseksi kuin se muodostuu, ilman että täytän tilanteen puheella (17). Lapset tutkiskelivat katseillaan puista tikkaa, minua ja soivaa kitaraani. Lapsiin en ottanut vielä suoraa puhekontaktia, vaan tervehdin sanomalla "moikka" pienellä hassunveikeällä pilkkeellä maustetulla katseella (18). Pian eräs vanhemmista aloitti keskustelun siitä, kuinka mukavan lyhyt matka heillä oli muskariin, ja reittikin on kanaalia myöten varsin mukava lapsille. Yhdyin keskusteluun vanhemman kanssa (19) ja kerroin asuvani myös ihan lähetyvillä ja kuinka vaivattomasti pääsen itsekin selkämerenkatua kävellen. Keskusteluun yhtyi muitakin vanhempia. Samalla toisaalla toisilleen jo tutut vanhemmat näyttivät vaihtavan päällimmäisiä kuulumisia. Keskustellessamme tarkkailin lapsia, heidän eleitään ja ilmeitään (20).

Huomasin, kuinka eräs lapsi näpläsi sormillaan punaista paitaansa ja katseli ujusti uutta outoa muskariohjaajaa. Kehuin hänen punaista paitaansa ja kerroin, että lempivärini on punainen, ja että minullakin on saman värinen paita kotona, josta pidän kovasti (21). Kysyin ääneen ikään kuin mietiskellen, mahtaakohan tuonkin tytön lempiväri olla punainen (22). Tyttö hymyili ujusti ja vilkaisi isäänsä. Isä rohkaisi lastaan "Kerro vain, jos haluat". Rohkeutta keränneenä lapsi nyökkäsi ja painautui tiukemmin isänsä syliin. Sitten nousin tuoliltani seisomaan ja sanoin "Hmm...", ja aloin katselemaan löytyisikö vaatteistani tänään punaista (23). Kiemurrellessani itseni ympäri ja vääntelehkien puolelta toiselle etsien punaista, toinenkin lapsi uskaltautui kertomaan lempivärinsä, sitten kolmas, ja pian olimme kaikki yhdessä etsimässä eri lempivärejämme vaatteistamme. Sitten aloitimme muskarituokion.

5 Turvallisuuden tunnetta lisäävät interventiot

5.1 Ohjaajan interventiot tapausesimerkeissä

Tässä luvussa kokoan kaikki ohjaajan interventiot yhtenäiseksi luetteloksi siten, kun ne tapausesimerkeistä ilmenevät. Listan numerot vastaavat tapausesimerkkien

numerointia. Ohjaajan lapsiin kohdistuvia interventioita löytyi esimerkeistä kaikkiaan 23. Tapausesimerkkien luonteesta johtuen kaikkien interventioiden tarkoitus lähtökohtaisesti oli lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta uudessa tilanteessa.

1. Otin Akselin suoraan syliin
2. Äidin lähdettyä pidin Akselia sylissä ja lohdutin häntä
3. Vastasin jokaiseen kysymykseen "Kyllä tulee, iltapäivällä sinua tullaan hakemaan"
4. Vietimme runsaasti aikaa yhdessä
5. Pidin Akselia sylissä paljon
6. Pidin Akselia tiiviisti mukana
7. Kävimme tutustumassa yhdessä muihin lapsiin ja leikkeihin
8. Pysyttelin lähellä
9. Vanhempien kanssa yhteisen toimintasuunnitelman laatiminen, jonka keskeisin elementti oli turvallisuuden tunteen välittäminen lapsen lähtö ja hakutilanteissa
10. Nostin lapsen syliin
11. Lähdimme tutkimusmatkalle leikkiympäristöä ja muita lapsia katselemaan
12. Suunnittelin ajankäytön niin, että ennen varsinaisen musiikkituokion käynnistymistä olisi enemmän aikaa vuorovaikutukseen lasten ja vanhempien kanssa
13. Valmistelin hyvissä ajoin ennen tuokion alkua välineistön, materiaalin ja tuntisuunnitelman
14. Istuin puolikaareksi asettamani tuolirivin edessä kitara sylissäni
15. Viereeni lattialle olin asettanut pienen puisen tikkalinnun ja pehmolelun
16. Vanhempien ja lasten istuutuessa paikoilleen, loin heihin ystävällisiä katseita ja soittelin kitaraani, näppäillen hiljaa sointuja improvisoiden, kuitenkin katse ja huomio lapsissa ja vanhemmissa.
17. Annoin tietoisesti tilanteen muodostua sellaiseksi kuin se muodostuu, ilman että täytän tilanteen puheella
18. Lapsiin en ottanut vielä suoraa puhekontaktia, vaan tervehdin sanomalla "Moikka" pienellä hassunveikeällä pilkkeellä maustetulla katseella
19. Yhdyin keskusteluun vanhemman kanssa ja kerroin asuvani myös ihan lähetyvillä
20. Keskustellessamme tarkkailin lapsia, heidän eleitään ja ilmeitään
21. Kehuin lapsen punaista paitaa ja kerroin, että lempiväriini on punainen, ja että minullakin on samanvärinen paita kotona, josta pidän kovasti
22. Kysyin ikään kuin ääneen mietiskellen, mahtaakohan tuon tytön lempiväri olla myös punainen

23. Sitten nousin seisomaan ja sanoin "Hmm.", ja aloin katselemaan löytyisikö vaatteistani tänään punaista

5.2 Interventiotyypit ryhmiteltynä

Samoja ja saman tyyppisiä interventioita esiintyi tapausesimerkeissä useaan kertaan. Sen jälkeen, kun interventioiden suorat päällekkäisyydet on poistettu ja samantyyppiset interventiot tunnistettu, saadaan muodostettua kuusi toisistaan riittävästi erottuvaa interventioryhmää. Ne on esitetty alla olevassa listassa siinä järjestyksessä, miten usein niihin sisältyvät interventiot esiintyvät tapausesimerkeissä. Suluissa oleva numero viittaa edellä esitettyyn interventioliistaan.

1. Yhteyttä luova puhe (3, 4, 18, 21, 22, 23)
2. Lähellä pysyttely (5, 6, 7, 8, 11)
4. Sanaton viestintä ja huomion osoittaminen (16, 17, 18, 20, 23)
3. Sylissä pitäminen (1, 2, 4, 10)
5. Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelu (9, 12, 13)
6. Fyysiset olosuhteet (ja oma toiminta suhteessa lapsiin) (14, 15, 16)

6 Interventioiden tarkastelu turvallisuuden rakentumisen näkökulmasta

Tässä luvussa käsittelen jokaisen interventioryhmän erikseen, kunkin omassa alaluvussa. Kaikilla alaluvuilla on samanlainen rakenne: Ensin käyn läpi, minkälaiset interventiot tapausesimerkeissä sisältyvät ryhmään. Toiseksi kerron, mikä oli ohjaajan motiivini näissä interventioissa ja avaan laajemmin ymmärrystäni kyseisen toiminnan merkityksestä turvallisuuden tunteen luomisessa. Kolmanneksi pohdin, miten interventiot ja niiden perustana olevat näkemykset esiintyvät Bowlbyn teoriassa.

6.1 Yhteyttä luova puhe

Yhteyttä luovan puheen interventiot on listassa merkattu numeroin 3, 4, 18, 21, 22, 23.

Tapausesimerkeissä loin yhteyttä lapsiin erilaisilla puheinterventioilla, jotka oli osoitettu joko yhdelle lapselle kerrallaan, kaikille lapsille ja/tai heidän vanhemmilleen.

Vastasin asiallisesti ja rauhoittavasti lapsen tekemiin kysymyksiin (*"Kyllä tulee, iltapäivällä sinua tullaan hakemaan"*). Musiikkituokiossa kiinnitin lapsen huomiota ja annoin positiivista palautetta (*Kehuin hänen punaista paitaansa ja kerroin että lempivärini on punainen, ja että minullakin on samanvärinen paita kotona, josta pidän kovasti. Kysyin ikään kuin ääneen mietiskellen, mahtaakohan tuonkin tytön lempiväri olla punainen*). Myhäilin myös silloin kun en suoraan puhunut mitään. (*Nousin tuoliltani seisomaan ja sanoin "Hmm...", ja aloin katselemaan löytyisikö vaatteistani tänään punaista*)

Puhuin lapsille ja vanhemmille yksitellen, kun tervehdin heitä. (*Lapsiin en ottanut vielä suoraa puhekontaktia, vaan tervehdin heitä sanomalla "moikka" pienellä hassunveikeällä pilkkeellä maustetulla katseella.*) Keskustelin myös lapsen kuullen vanhemman kanssa kertoen hieman itsestäni (*yhdyin keskusteluun vanhemman kanssa ja kerroin asuvani myös ihan lähetyvillä*).

Mikä sitten oli motivaationi näihin interventioihin? Akseli oli hädissään, ja kysymyksillään hän kertoi syyn hätäänsä. Hän tarjosi minulle kysymyksillään mahdollisuuden lisätä hänen turvallisuuden tunnettaan, joten koin luontevaksi vastata kaikkiin kysymyksiin, vaikka sitä pitikin toistaa jatkuvasti. Jokainen vastaukseni sai Akselin hetkeksi pois hädän tunteesta. Akselille asioiden toistuvuus oli erityisen tärkeää. Lapsi tarvitsee rutiineja ja toistoja. Aina uudestaan ja uudestaan lapsi tarvitsee kokemuksia, jotka vahvistavat hänen turvallisuuden tunnettaan, aina uudestaan äiti tulee hakemaan päiväkodista ja lapsi oppii luottamaan, että hänen on turvallista viettää aikaa ennen kuin hänet haetaan. Myös se, että kerrotaan mitä tapahtuu, ja toimitaan aina sovitusti, lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja auttaa lasta keskittämään uteliaisuuttaan ympäristöönsä, toimintaan ja toisiin lapsiin. Se auttaa myös rauhoittamaan lapsen mielentilaa.

Juttelin ja pidin Akselia lähellä paljon. Juttelu rauhoitti häntä tilanteissa, joissa hän koki olonsa epävarmaksi tai hätääntyneeksi, ja sitä kautta tein itseäni mahdollisimman tutuksi hänelle. Osoitin myös kiinnostusta ja aitoa uteliaisuutta lasta kohtaan, koska se luo mahdollisuuden tuntemiseen ja ystävystymiseen.

Musiikkituokiossa keskustellessani vanhempien kanssa motiivini oli antaa lapsille aikaa tutustua ja tarkkailla vuorovaikutustamme turvalliselta etäisyydeltä vanhempiensa

sylissä. Ääneen mietiskelemisellä, tuoliilta nousemisella ja kääntelemällä tarkoitukseni oli tehdä itsestäni "vähän hassu" ja sitä kautta luoda leikkisää ja vapautunutta tunnelmaa uuteen tilanteeseen.

Yhteyttä luovalla puheella tarkoitan sekä sanallista viestintää, että sen sisältämää emotionaalista viestintää, joilla tuetaan lasta uudessa tilanteessa. Turvallisuuden tunteen rakentaminen uudessa tilanteessa on pelottavien ja hämmennystä aiheuttavien asioiden minimoimista sekä niiden asioiden korostamista, jotka todennäköisimmin lisäävät lapsen turvallisuuden tunnetta. Uudessa tilanteessa lapselle jo ennalta tutut yksityiskohdat ja elementit edesauttavat turvallisuuden tunteen rakentumista, kun taas vieraat ja yllättävät asiat saattavat heikentää sitä. Aikuinen, joka on tilanteessa vastuussa lapsen sopeutumisesta uuteen tilanteeseen, mukauttaa vuorovaikutustapojaan myös puheen osalta mallintamalla lapsen kokemusta turvallisuudesta. Ajattelen, että puheensävyn säätelyä ja mukauttamista turvallisuuden tunnetta lisääväksi toteutuu yhtä lailla päiväkodissa, musiikkituokioissa kuin arjessa erilaisissa kohtaamisissa. Sanojen takana olevat motiivit ja tarkoitusperät ilmentyvät äänensävyissä. Omassa työssäni kohtaan hetkittäin tilanteita, joissa puheen sävyn, intonaation, rytmin ja tempon sekä volyymin säätelyllä ilmaisen viestin tarkoitusperää, eli mikä on viestin motiivi ja mitä tahdon viestilläni saavuttaa. Lohduttaessani pientä hätäntynyttä lasta, puheeni eri sävyt eivät ole samanlaisia, kuin puhuisin toisen aikuisen kanssa, vaan virittyvät tilanteen mukaan lapsen tarvetta vastaavaksi, mukaillen sikäläistä lapsen tunnetilaa ja tällä tavoin mallinnan lapsen kokemusta hoivasta.

Puheen intonaatiolla tarkoitetaan puheen sointia eli "prosodia", jonka ominaisuuksia ovat puheen äänensävy ja korkeus, sekä tavujen ja lauseiden kestot ja painotukset. Voidaan myös puhua puheen musiikillisesta sävelkulusta. Puheen intonaatiota voidaan käyttää korostamaan tiettyjä lauseiden sisältöjä ja sanoja, sekä ilmaisemaan eri tunnetiloja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Intonaation säätelyllä tapahtuva motiivin ja tarkoitusperän ilmaisu puheessa on osa jatkuvaa vuorovaikutusta lasten kanssa ja näen sen merkittävänä mahdollisuutena vaikuttaa yhteyden kokemusta ja turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä aikuisen ja lapsen välillä. Oma toimintaani ja vuorovaikutusta tarkastellessani huomaan, että esimerkiksi lapsen akuuttiin hätään oikein vastaaminen ja turvallisuuden tunteen lisäämiseen edellyttää myös puheen intonaation virittämistä lapsen tarvetta vastaavaksi. Puheen sävyn merkitys suhteessa viestin sanalliseen sisältöön korostuu sitä enemmän, mitä pienempi lapsi on.

Päiväkodin lepohetkissä, joissa lasten levätessä patjoillaan luetaan lasten tarinoita, puheen volyymin ja temmon laskeminen vaikuttaa lapseen rauhoittavasti. Kiireetön ja rauhallinen puheen tempo sekä pehmeästi aaltoilevat tunnelman nousut ja laskut, rauhoittavat lapsia ja saa usein nukahtamaankin, vaikkei se olisi pääasiallinen tavoite. Toisaalta vakavammassa tilanteessa, puheeni rytmi ja tempo ilmaisee tilanteen tärkeyttä ja motiiviani sekä korostaa annettujen ohjeiden merkitystä.

Ottaen huomioon teorian pohjalta esille tulleet lapsessa pelkoa herättävät asiat, etenkin yhtäkkiset voimakkaat äänentason muutokset voivat pelottaa lasta, ja siten häiritä yhteyden syntymistä ja vuorovaikutuksen laatua, jolloin turvallisuuden tunteen rakentuminen joko vaikeutuu tai pahimmillaan estyy kokonaan.

Akselin tapauksessa sanat "Äitisi tulee sinua iltapäivällä hakemaan" rauhoittivat Akselia aina hetkeksi. Koin usein toistuvien kysymyksien herättävän itsessäni pientä frustraatiota, mutta yhtä lailla koin erityisen tärkeänä pyrkiä ilmaisemaan sekä sanoin että sävyin, että lapsi on turvassa, ja että hänen kysymyksensä on jokaisella kerralla yhtä tärkeä, koska jokainen turvaton hetki tarvitsee yhtä vahvan vakuutuksen turvasta.

Musiikkituokiota edeltävässä hetkessä yhteyttä luova puhe ja vuorovaikutus vähensivät uuden tilanteen tuomaa stressiä ohjaavan aikuisen, vanhempien ja lasten osalta ja edesauttoivat lapsen turvallisuuden tunteen rakentumista sekä uteliaisuuden ja mielenkiinnon syttymistä.

Aito vuorovaikutteinen läsnä oleminen sekä sallii, että sisältää aina ennakoimattomia tilanteita ja erilaisiin impulsseihin reagoimista, eli sen voidaan nähdä olevan pitkälti improvisaatiota. On toki selvää, että tällaisissa muskarituokiota edeltävissä vuorovaikutustilanteissa puheen sanallinen sisältö ei ole ennalta määriteltyä, vaan vaatii ohjaavalta aikuiselta kykyä ja uskallusta asettua aistimaan ja elämään tilannetta sellaisena kuin se kulloinkin ilmenee. Jotta lapsi voi toteuttaa kiinnostustaan ympäröivään tilaan, ympäristöön ja toimintaan, on aikuisen tehtävä madaltaa ja poistaa esteitä lapsen luontaisen uteliaisuuden tieltä. Teoriaan nojaten, mitä parempi kuva ja käsitys ohjaavasta aikuisesta lapselle syntyy, (mielensisäiset scriptit), sitä helpompi lapsen on suunnata mielenkiintoaan asioihin, joita lapselle on tarjolla. Yhteyttä luovan puheen tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus tutustua ohjaavaan aikuiseen ja tällä tavoin vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta.

Puheen osuus turvallisuuden tunteen rakentumisessa ei tule esiin Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian keskeisimpänä teemana sellaisenaan, mutta on olennainen osa vuorovaikutusta ja sen laatua, jossa eri puheen elementit, kuten esimerkiksi puheen sävyillä, prosodialla, on varsin suuri merkitys turvallisuuden tunteen rakentumisessa lapsen ja aikuisen välillä. Puheella ja sen sävyillä voidaan vastata lapsen tarpeisiin tavalla, joka tukee häntä ja madaltaa uuden tilanteen tuomaa stressiä.

Rusanen tuo myös esiin Bowlbyn teorian läheisyydensäätelysysteemin, joka koostuu kiintymyskäyttäytymisestä ja siihen vastaamisesta. Onnistuessaan se pitää sisällään turvan hakemisen ja toiminnan keskinäisen tasapainon. Sen mukaan aikuisen ja lapsen välinen mekaaninen vuorovaikutus ei sellaisenaan riitä hyvän vuorovaikutuskokemuksen saamiseksi, vaan tarvitaan vuorovaikutusta, joka on sävyiltään iloa ja mielihyvää tuottavaa. Vauvoille suunnattu puhe, puheen muuntelu, äänenpainot, sävy ja nopeus, joka pitää sisällään pääosin reagointia lapsen tunnetilaan, ilmaisuun tai tapahtumiin, pidetään järkevänä hänen ymmärtäessä parhaiten tunneperäistä viestintää. *"Viestintä pienen lapsen kanssa vaatii erilaisia taitoja kuin viestintä aikuiselle"* (Rusanen, 2011 s. 27 iBooks).

6.2 Lähellä pysyttely

Lähellä pysyttelyyn liittyvät interventiot tapauksissa on listattu numeroin 5,6,7,8 ja 11.

Interventioissa tarjosin Akselille tarvitsemaansa tukea olemalla hänelle läsnä arjen toiminnoissa sekä valmisteluissa. Sallin Akselin mukanaolon erilaisissa tehtävissä ja valmisteluissa, jotka kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin. (*"Omaohjaajan roolissa sallin hänelle mukanaolon"*). Kun Akseli koki olonsa turvalliseksi kanssani, menimme yhdessä kädestä pitäen katsomaan ja tutustumaan ryhmän muihin lapsiin ja leikkeihin. (*"Kävimme tutustumassa yhdessä muihin lapsiin ja leikkeihin"*). Kun Akseli hätäntyi, pysyin hänen tukena olemalla hänen saatavilla, joko pysyttelemällä lähellä tai huomioimalla hänet katseyhteydellä etäämmältä, ja hän sai palata takaisin turvallisen omahoitajan luo lohdutettavaksi. (*"mutta näissä tilanteissa Akseli hätäntyi ja suunnisti välittömästi takaisin seuraani"*.) Pysyttelin Akselin lähellä sallien hänelle esimerkiksi piirissä viereisen paikan, jossa hän koki olonsa turvallisemmaksi. (*"Ryhmätilanteissa Akseli ei vielä ollut valmis seuraamaan yhteistä tekemistä, vaan tarkkaili, etten lähde tilanteesta pois vaan pysyttelen lähellä"*).

Akseli tunsi olonsa turvallisemmaksi pysyttelemällä lähellä, ja kun itse pysyttelin hänen lähellään, vastasin hänen tarpeeseensa omahoitajan roolissa. Sallin mukanaolon ja otin Akselin mukaan monenlaisiin valmisteleviin toimintoihin. Haimme esimerkiksi yhdessä ruokakärryt ja suunnittelimme päivän toimintoja paperille. Näissä tilanteissa Akselin turvallisuuden tunne vahvistui merkittävästi. Omatoimisuudestaan huolimatta Akseli ei kokenut oloaan riittävän turvallisesti käymään wc:ssä yksin, joten pysyttelin hänen vierellään. Toiminnan tavoitteena oli rakentaa Akselin turvallisuuden tunnetta, kunnes hän oli valmis selviämään ilman jatkuvaa lähellä pysymisen tuomaa tukea.

Samoin kuin emotionaalinen läsnäolo, myös fyysinen läheisyys on tärkeä osa lapsen turvallisuuden tunteen rakentumisesta. Koin tärkeäksi aluksi muodostaa suhde lapseen, koska aikuisen ja lapsen välillä on oltava turvallisesti kiinnittynyt suhde, joka hiljalleen kehittyessään voittaa aina uusien tilanteiden aiheuttaman pelon ja tuo esiin lapsen luontaista uteliaisuutta ja luottamusta ympäristöön ja ihmisiin.

Toisessa tapauksesimerkissä Akseli tarrasi tiukasti kädestäni. Koin tämän merkinä luottamuksen rakentumisesta minua kohtaan ja hyväksymisenä omaohjaajan rooliin. Akseli tiesi, että minä tiedän, eli me olimme "yhteydessä". Elämäntyönsä lasten tutkijana ja lasten kehityksen seuraajana tehnyt Daniel Stern käsitteellistää yhteyden läsnäolon ja kohtaamisen hetkiksi. Läsnäolon ja kohtaamisen hetkellä Stern tarkoittaa lyhyitä, jopa alle 10 sekuntia kestäviä hetkiä, joissa kaksi ihmistä kohtaavat katseen kautta, ja joissa välittyy yhteinen tieto tai oivallus: nyt sinä tiedät, että minä tiedän, me jaamme jotain yhteistä, eli syntyy kohtaaminen ja yhteys. (Stern, 2004)

Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen edellyttää ennen kaikkea kahdenvälistä aikaa ja läsnäoloa, sekä vastaamista lapsen tarpeisiin oikealla tavalla (Rusanen, 2011 s.15 iBooks). Akselin tapauskuvauksessa päiväkotiin sopeutuminen edellytti ensin turvallisen suhteen syntymistä lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välille. Tällöin luontevaa oli pysyä fyysisesti lapsen lähellä. Tavoitteena oli luoda Akselille kokemus, ettei hän joudu missään tilanteessa yksin, vaan että hän kokee, että häntä "kannatetaan" eli tuetaan kaikkien muuttuvien päiväkodin olosuhteiden ja tilanteiden läpi. Akselin omahoitajana tavoitteeni oli mahdollistaa turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen pysymällä lähellä ja tarjoamalla kahdenvälistä aikaa. Kahdenvälisen ajan ja sen pysyvyyden turvin minulla oli mahdollisuus tutustua lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Suhteen ja luottamuksen vahvistuessa pyrkimyksenäni oli vastata Akselin tarpeisiin niin, että päiväkotiin

sopeutuminen edistyy. Sopeutumisella tarkoitan pyrkimystä lapsen luontaisen uteliaisuuden ja mielenkiinnon herättämiseen muita lapsia ja leikkejä kohtaan sekä niihin integroitumista.

Lähellä pysyminen sellaisenaan ei tarjoa lapselle riittävää tukea, vaan viittaa ennen kaikkea suhteen laatuun, eli millä tavoin lähellä pysyen ollaan. Puhuttaessa sopeutumisesta päiväkotiympäristöön, jossa kaikki on uutta ja outoa, lapsi joutuu kohtaamaan vieraita ja tuntemattomia, jopa pelkoa herättäviä asioita lukemattomia kertoja ensimmäisten päivien aikana. Tällöin aikuinen, joka pysyy lapsen lähellä sekä fyysisesti että emotionaalisesti, ottaen kontaktia puheen, lohdutuksen, hoivan muodossa, vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja kykenee tukemaan lapsen sopeutumisprosessia uuteen ympäristöön. Tärkeää on aikuisen kyky ja halu samaistua lapsen kokemus- ja tunnemaailmaan ja näin ymmärtää ja tulkita oikein lapsen erilaisia tunteisiin ja kokemuksiin pohjautuvaa viestintää sekä vastaamaan niihin oikein. Akselin tapauksessa lähellä pysyminen oli omalta osaltaan ratkaisevana tekijänä turvallisuuden tunteen rakentumisessa ja uuteen ympäristöön sopeutumisessa.

Bowlby puhuu kiintymyskäyttäytymisestä, jolla lapsi pyrkii varmistamaan vanhemman vierellä pysymisen erityisesti uudessa tilanteessa, jonka kokee vieraana ja pelottavana. Bowlby siis puhuu lapsen toiminnasta suhteessa kiintymyssuhdeaikuiseseen. Lähellä pysyminen on aikuisen toimintaa suhteessa lapseen. Ensinnäkin teoriassa on nähtävillä selkeästi lapsen tarve lähellä pysyttelevään kiintymyssuhdeaikuiseseen. Kun kyse on sopeutumisesta uuteen päiväkotiin, lapsi pysyttelee ensin äitinsä tai isänsä lähettyvillä, kunnes kokee olonsa riittävän turvalliseksi tutkimaan ympäristöään. Toiseksi, koska lapsen kiintymyskäyttäytyminen edellyttää lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välistä riittävän hyvin rakentunutta luottamuksellista suhdetta, oli Akselin ja häntä hoivaavan päiväkodin omahoitajan välille rakennuttava suhde, jonka tuoma turvallisuuden tunne kasvaa vahvemaksi kuin tilanteessa syntyvä epävarmuus. Tällaisen suhteen rakentuminen edellyttää lähellä pysymistä ja yhteistä aikaa, ja näin ollen Akselin kiintymyssuhdekäyttäytyminen mahdollistui tärkeänä osana päiväkotiin sopeutumisprosessia. (Rusanen, 2011 s. 20 iBooks)

Rusanen tuo esille kaksi lapsen pelkoihin liittyvää erotapausta. Toisessa leikki-ikäinen tyttö ei kykene leikkimään yksin, vaan tarvitsee aikuisen läsnäoloa, jolloin aikuinen ymmärtää ja suostuu leikkimään lapsen kanssa. Toisessa esimerkissä lapsi kokee nukkumistilanteen pelottavana. Nukkumistilanteessa lapsi joutuu eroon kaikista hänelle

tutuista ihmisistä. Molemmissa esimerkeissä henkilökunta toimii resurssien puitteissa kiintymyssuhdeteorian mukaan: lasta ei jätetä yksin, kun kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu ja näkyy vanhemman kaipuuna, vaan lapsen vierellä ollaan niin pitkään, että lapsi suostuu irtaantumaan hoitajasta. Hoitajan pitää siis odottaa, että lapsi on valmis jättämään hänet. Jos hoitaja lapsen epävarmuudesta välittämättä jättäisi lapsen yksin, lapsi kokisi sen hylkäämisenä, jolloin kiintymyskäyttäytyminen jäisi päälle vaikeuttaen mahdollisesti koko päivän ajan lapsen kykyä keskittyä leikkiin ja muuhun toimintaan. Toisessa esimerkissä hoitaja joutuu jakamaan huomion useiden lasten kesken, mutta olennaista on se, että hän palaa ikävöivän lapsen luokse toistuvasti. (Rusanen 2011).

6.3 Sylissä pitäminen

Sylissä pitämiseen liittyvät interventiot tapauksissa on listattu numeroin 1, 2, 4 ja 10.

Tapausesimerkeissä pitelin Akselia sylissä lohduttaakseni häntä tilanteissa, joissa hän oli itkuinen ja hätäntynyt. (*"otin Akselin suoraan syliin ja kerroin äidille, että voi nyt lähteä, ja että me pärjäämme mainiosti"*). Tilanteet saattoivat kestää muutamista sekunneista aina useaan minuuttiin, riippuen siitä kuinka hyvin Akselin tarpeeseen vastattiin ja kuka siihen vastasi. Turvattomuuden tunteen aiheuttama hätä ja itku kesti aina lyhyemmän aikaa, mitä paremmin olimme ehtineet tutustua. Suhteen rakentuessa hätä saattoi lakata jo syliin ottaessa. Tutustuttaessani Akselia muihin lapsiin ja leikkeihin, pitelin Akselia sylissä. (*"nostin hänet syliin ja lähdimme tutkimusmatkalle leikkiympäristöä ja muita lapsia katselemaan."*)

Alkuvaiheessa syliin ottamisen motiivina oli mallintaa jo aiemmin lapselle muodostunutta käsitystä hoivasta, jolloin näin luonnollisena reaktiona vastata lapsen sen hetkiseen tarpeeseen ottamalla syliin. Ensimmäisellä kerralla en ollut varma, millä tavoin lapsi reagoisi syliin ottamiseen ja sylissä pitämiseen, mutta Akseli ei vastustellut vaan koki sen hoivana ja sai hänessä aikaan turvallisuuden tunnetta, jolloin oli luontevaa toimia samoin myös jatkossa. Tehdessämme tutustumismatkoja Akselin kanssa muihin lapsiin ja leikkeihin, pitelin häntä sylissä, jotta hän ei kokisi tilanteessa hylkäämisen kokemusta ja turvattomuuden tunnetta, vaan voisi turvallisesti seurata ja keskittyä siihen, mitä ympärillä tapahtuu. Hiljalleen turvallisuuden tunteen lisääntyessä ja suhteen vahvistuessa pitelin häntä kädestä, ja hänen kokiessa hätää, nostin hänet jälleen syliin keräämään turvaa.

Tärkeää oli kuunnella lasta ja tutustua hyvin, jotta voi olla "sijaisäiti tai -isä" tilanteessa, joka mallintaa vanhemman toimintaa. Tavoitteeni oli tuottaa turvallisuuden tunnetta menetelmillä, jotka ovat lapselle entuudestaan tuttuja. Jos vaikkapa lapsen hätääntyessä isällä on tapana ottaa hellään syleilyyn ja silittää lasta selästä, lapsi on oppinut tämän kyseisen kosketuksen laadun kautta saavansa turvan ja tyyntyy tietäen, ettei hänellä ole hätää.

Rusanen kirjoittaa Bowlbyä mukaillen: "Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi voi vahingoittua, mikäli kiintymys lapselle emotionaalisesti tärkeimpiin ihmisiin häiriintyy vakavasti. Liian usein oletetaan, että vahingoittuminen voi tapahtua ainoastaan epävakaaassa kodissa. Näin voi käydä kuitenkin missä tahansa ympäristössä, myös turvallisena pidetyssä päivähoitossa, koska jo pelkästään eroon joutuminen tärkeimmistä ihmisistä luo sille otollisen maaperän". (Rusanen, 2011 s. 12 iBooks).

Rusanen kirjoittaa samassa yhteydessä fyysisen läheisyyden ja läsnäolon korvaamattoman tärkeästä merkityksestä. Varsin aiheellisesti hän kritisoi suomalaisen yhteiskunnan kykenemättömyyttä tarkastella kriittisesti jo rakennettua systeemiä, joka pahimmassa tapauksessa jopa olettaa, ettei lasta saisi pitää liikaa sylissä, koska lapsi tällöin tottuu syliin ja alkaa vaatia sitä enemmän. "Systeemillä" ymmärrän Rusasen tarkoittavan nimenomaan jo pitkään yhteiskunnassamme rakennettuja päivähoitoon liittyviä perusasetuksia, joita tulisi uudelleen tarkastella runsaan tarjolla olevan kehityspsykologisen tiedon pohjalta. Kiteytyksenä Rusasen tekstistä sylissä pitämiseen: "Fyysinen kontakti ja läheisyys on pikkulapselle hyvin tärkeää, eikä sitä voi antaa liikaa". (Rusanen, 2011 s. 12 iBooks)

6.4 Sanaton viestintä ja huomion osoittaminen

Sanattoman viestinnän ja huomion osoittamiseen liittyvät interventiot tapauksissa on listattu numeroin 16, 17, 18, 20 ja 24.

Tapausesimerkeissä loin lapsiin ystävällisiä katseita. ("*Vanhempien ja lasten istuutuessa paikoilleen, loin heihin ystävällisiä katseita ja soittelin kitaraani, näppäillen hiljaa sointuja improvisoiden, kuitenkin katse ja huomio lapsissa ja vanhemmissa*"). Loin tilanteesta tarkoituksellisesti sellaisen, jossa on tilaa erilaisille affekteille ja impulsseille lähtemättä kontrolloimaan tilannetta tiettyyn suuntaan. ("*Annoin tietoisesti tilanteen muodostua sellaiseksi kuin se muodostuu, ilman että täytän tilanteen*").

puheella). Lapset saivat rauhassa sopeutua uuteen tilanteeseen ja tutustua ohjaavaan aikuiseen, jolloin keskityin enemmän aikuisten väliseen viestintään. (*"Lapsiin en ottanut vielä suoraa puhekontaktia, vaan tervehdin sanomalla "moikka" pienellä hassunveikeällä pilkkeellä maustetulla katseella"*). Lasten ja aikuisten tarkkailulla en tarkoita keskittymistä siihen, vaan normaalia keskustelun ja vuorovaikutuksen ohella tapahtuvaa samanaikaista erilaisten sanattomien ja sanallisten impulssien huomioimista. Pyrin tarkkailun avulla olemaan tietoinen ja aistimaan tilanteessa syntyviä erilaisia viestejä. (*"Keskustellessamme tarkkailin lapsia, heidän eleitään ja ilmeitään"*). Noustessani seisomaan kääntelevien ja vääntelehtien itseni ympäri etsien samoja värejä vaatteista kuin lapsilla, tein tilanteesta hauskan ja muodostin yhteisen leikin. (*"Sitten nousin tuoltani seisomaan ja sanoin "Hmm...", ja aloin katselemaan löytyisikö vaatteistani tänään punaista. Kiemurrellessani itseni ympäri ja vääntelehtien puolelta toiselle etsien punaista, toinenkin lapsi uskaltautui kertomaan lempiväriänsä, sitten kolmas, ja pian olimme kaikki yhdessä etsimässä eri lempivärejämme vaatteistamme."*)

Lasten saapuessa tilaan, motiivini oli luoda levollinen ilmapiiri rauhallisen musiikin ja hiljaa soittamisen avulla ja myötävaikuttaa turvallisuuden tunteen rakentumista. Tarkkailemalla (olemalla hereillä ja läsnä tilanteessa) huomioin lasten ja aikuisten erilaisia sanattomia ja sanallisia impulsseja ja pyrin tutustumaan sen hetkiseen yhteisöön. Luomalla suoraa puhekontaktia ensin lasten kiintymyssuhdeaikuisiin, pyrin antamaan lapselle aikaa tutustua uuteen ohjaajaan seuraamalla vuorovaikutustamme. Vaatteistani värien etsiminen ja hassusti käänteleväminen itseni ympäri oli spontaani reaktio toimia tilanteessa leikkimielisesti, mikä vaikutti tilanteeseen rentouttavasti.

Sanattomalla viestinnällä ja huomion osoittamisella tarkoitan mm. kehon elekieltä, katseita, ilmeitä, sekä kaikkia reaktioitani, joilla vastaan sen hetkisen yhteisön sanallisiin tai sanattomiin impulsseihin. Käytän tässä yhteydessä mielelläni sanaa läsnäolo, joka koostuu kokonaisvaltaisesta sekä sanallisesta että sanattomasta viestinnästä ja vuorovaikutuksesta ympärillä olevien ihmisten eli sen hetkisen yhteisön kanssa. Katseella, kuuntelemisella sekä virittäytymisellä erilaisten impulssien ja ilmapiirin aistimiseen, voin edesauttaa sen hetkisen yhteisön yhteyden kokemusta, turvallisuuden tunteen rakentumista ja lapsen sopeutumista uuteen tilanteeseen.

Musiikki toimii osana alkutilanteen rentouttamista. Ohjaajan katse, ilme ja olemus ovat tärkeitä, kuten myös visuaalinen ilmapiiri, esineet ja mielenkiinnon kohteet. Tilan

antaminen lapselle turvalliselta etäisyydeltä tutkimiseen, sekä rauhallinen ja kiireetön ilmapiiri edesauttaa sekä lapsen sopeutumista, että myös ohjaavan aikuisen omaa sopeutumista tilanteeseen ja näin ollen lisää koko sen hetkisen yhteisön turvallisuuden tunnetta. Tutustumisella ennen varsinaista muskarituokiota on jo sellaisenaan merkittävä vaikutus ilmapiiriin ja kokonaisvaltaiseen elämykseen ja kokemukseen, jonka lapsi vie mukanaan tuokiosta.

Bowlbyn mukaan jo kuuden kuukauden iässä lapsi tarkkailee ja etsii vihjeitä kiintymyssuhdeaikuisen ilmeistä ja eleistä, onko tilanne turvallinen. Turvallisuuden rakentumisen näkökulmasta sanaton viestintä, eleiden, ilmeiden ja kehon viestien merkitys korostuu, kun lapsi muodostaa käsitystä uudesta ja vieraasta tilanteesta ja ympäristöstä. (Rusanen, 2011 s.105 iBooks).

Nonverbaalisen viestinnän merkitys nousee esiin myös Rusasen esille tuomissa empiirisissä tutkimuksissa, jonka tarkoituksena oli selvittää äitien kielellisten taitojen ja lapsen kognitiivisen kehityksen yhteyttä. Tutkimuksen perusasetelmana oli alle 3-vuotiaan lapsen kasvuvaihe, jossa lapsi ottaa harppauksia, tai "irtiottoja" etäämmälle häntä hoivaavasta aikuisesta ja oppii hahmottamaan omaa erillisyyttään, ja jossa puheen ja puheyhteyden merkitys korostuu yhteyden säilyttämisen muotona aikuisen ja lapsen välillä. (Rusanen, 2011 s.111 iBooks)

Tutkimuksessa todetaan, että verbaalisen ja non-verbaalisen viestinnän yhdistelmä antaa runsaasti informaatiota ikävaiheessa, jossa puhetta ja kieltä vielä opetellaan. Korkeasti sensitiivisten äitien kohdalla non-verbaalinen viestintä puhetta tukevana elementtinä on vahvempaa kuin vähemmän sensitiivisten äitien kohdalla, jonka pohjalta on todettu, että puheen muassa käytetty nonverbaalinen viestintä edesauttaa vastavuoroisen suhteen ylläpitämistä ja näin ollen myötävaikuttaa aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteen laatuun. Lapsi siis ymmärtää ja tulkitsee tilanteita vahvasti non-verbaalisen vuorovaikutuksen kautta, jolloin sen ollessa myötätuntoista ja lapsen tarvetta vastaavaa, voidaan edesauttaa lapsen turvallisuuden tunteen kehittymistä uudessa tilanteessa sekä pidemmällä, että lyhyemmällä aikavälillä. (Rusanen, 2011 s.111 iBooks)

6.5 Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelu

Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnitteluun liittyvät interventiot tapauksissa on listattu numeroin 9, 12 ja 13.

Valmistellessani musiikkituokiota kirjoitin itselleni muistiinpanoja ja kävin tilannetta mielessäni läpi edellisenä päivänä, sekä tein yksityiskohtaisen tuntisuunnitelman valmiiksi. Pohdin myös tapoja, joilla voin edesauttaa sekä itseäni että lapsia sopeutumaan uuteen tilanteeseen ennen muskarin alkua. Suunnittelin, mitkä esineet otan esille, mitä teen ja millaisen ilmapiirin haluan luoda, kun lapset saapuvat vanhempiensa kanssa tilaan. Akselin päiväkotiin sopeutumisen kannalta oli tärkeää, että suunnittelemme yhdessä vanhempien kanssa, miten tarjoamme lapselle parhaan mahdollisen tuen.

Musiikkituokion osalta, koin oloni hieman epävarmaksi ja jännittyneeksi johtuen uuden tilanteen tuomasta jännityksestä sekä opiskeluun liittyvien pedagogisten tavoitteiden aiheuttamista suorituspainesta. Vastasin tähän tarpeeseeni suunnittelemalla tulevan musiikkituokion niin, että on aikaa tutustua ja antaa aikaa yhteiselle ajalle lasten ja vanhempien kanssa ennen muskarin alkua. Oli myös tärkeää, että musiikkituokiossa tarvittavan tuntisuunnitelman olin laatinut mahdollisimman yksityiskohtaisesti, niin ettei se aiheuttaisi tilanteessa epävarmuutta ja stressiä, vaan voin keskittyä vuorovaikutukseen ja läsnä olemiseen. Musiikkituokion jälkeen huomasin, että ennalta suunnittelu mahdollisti paremman keskittymisen vuorovaikutukseen ja virittäytymisen erilaisten impulssien aistimiseen ja niihin reagoimiseen sekä ennen tuokion alkua että sen aikana. Suunnitelman toteutuminen sellaisenaan osoittautui olevan epärelevanttia. Sen sijaan suunnittelun tuoma turvallisuuden tunne vähensi ohjaajaan kohdistuvaa tilanteen tuomaa stressiä merkittävästi vapauttaen energiaa vuorovaikutukseen, läsnäoloon ja yhteyden kokemukseen. Löytääkseni omakohtaisesti ne tekijät, jotka haittaavat turvallisuuden tunteen ja yhteyden toteutumista, olen kokenut tärkeäksi tehdä ammatillista itsereflektiota pohjaten keräämiini kokemuksiin ja rakentaviin palautteisiin. Tältä pohjalta turvallisuuden tunteen luominen ensin itselleni edesauttaa lasten mukaan tuleamista ja vapautumista toimintaan.

Suunnittelu ja ennalta valmistelu yhteistyössä vanhempien kanssa oli myös Akselin sopeutumisen kannalta tärkeää. Hyvässä tapauksessa vanhemmat ja päivähoiton henkilökunta voivat yhdessä pohtia ja suunnitella toimintatapoja, jolloin prosessi

turvallisuuden tunteen rakentamiseksi ei katkea vaan jatkuu päiväkodissa ja kotona. Lapsi luottaa vanhempiinsa, ja kun vanhemmat luottavat päiväkodin henkilökuntaan, syntyy ketju, joka mahdollistaa sekä parhaan tuen turvallisuuden tunteen rakentumiseksi, että ennaltaehkäisee mahdollisten sitä haittaavien tekijöiden syntymisen tai niiden jatkumisen.

Uusi tilanne ja ympäristö on jokaiselle lapselle vieras, ja sen mukaisesti tilanne tarvitsee aina kiintymyssuhdeaikuisen tukea. Aikuisten yhteistyö on merkittävässä osassa lapsen luonnollisen uteliaisuuden ja turvallisuuden tunteen rakentumisessa. Varhaiskasvatustyössä on suunniteltava myös lapsen ja perheen tarvetta vastaavia toimintatapoja. Näiden toimintatapojen suunnittelu edellyttää mutkatonta ja luottamuksellista suhdetta perheeseen.

Siinä missä lähtötilanteen vaikeus vanhemmalle on ymmärrettävää, myös lastaan ensimmäistä kertaa päiväkotiin tuovalle vanhemmalle tilanne saattaa olla uusi ja epävarmuutta aiheuttava, jolloin ammattihenkilöstön on tärkeää kyetä asettumaan myös vanhemman asemaan. Ohjaavan aikuisen myötäeläminen uudessa tilanteessa luo turvallisuuden tunteen vanhemmille, ja auttaa näin heitä tukemaan lastaan. Myötätuntoinen ja sensitiivinen asenne ovat jo sellaisenaan yhteistyötä ohjaavan aikuisen ja perheen välillä lapsen turvallisuuden tunteen edistämiseksi sekä luo pohjan lapsen tarvetta vastaavan hoidon ja toiminnan suunnittelulle.

Uudessa tilanteessa kaikki asiat ovat lapselle vierasta ja tuntematonta ja lapsen kuva tilanteesta, ympäristöstä, ihmisistä ja asioista ovat vielä vajaita ja kehittymässä. Siten lapsen skeemojen (skriptien) eli kokemuspohjaisten mielensisäisten mallien rakentuminen tilanteissa alkaa alusta. Lapsi ei kykene uusissa tilanteissa ennakoimaan, mitä on tulossa, ja siksi uudet tilanteet herättävät helposti aluksi pelkoa. Rusanen mukaan monimutkainen ja uusi näyttäytyy lapselle "sekamelskana", ja uudessa tilanteessa lapsi kiinnittääkin ensin huomiota tuttuihin asioihin. Niiden pohjalta hän kykenee vastaanottamaan uutta sekä rakentamaan ja tarkentamaan mielensisäisiä kuviaan asioista ja tilanteista. Turvallisuuden tunteen näkökulmasta aikuisen tehtävänä on lapsen oppimista tukevan tutun ja jäsenyteen toimintaympäristön luominen ja sen suunnittelu. (Rusanen, 2011 s. 93 iBooks)

6.6 Fyysiset olosuhteet

Fyysisiin olosuhteisiin liittyvät interventiot tapauksissa on listattu numeroin 14, 15 ja 16.

Asettelin muskaritilaan erilaisia esineitä, joita minun oli tarkoitus käyttää musiikkituokion aikana, ja jotka herättävät lapsen uteliaisuutta ja mielenkiintoa. (*"Viereeni lattialle olin asettanut pienen puisen tikkalinnun, pehmolelun, sekä lunttilapun, johon olin koonnut itselleni tiivistetysti tuntisuunnitelman."*). Soitin kitaraa näppäillen, ajatuksena tuoda uuteen tilanteeseen mielenkiintoa herättävä visuaalinen elementti sekä musiikillinen kuuntelukokemus. Soittamalla eri tyyleillä toin tilanteeseen erilaisia tunnelmia. (*"Vanhempien ja lasten istuutuessa paikoilleen, loin heihin ystävällisiä katseita ja soittelin kitaraani, näppäillen ja improvisoiden, kuitenkin katse ja huomio lapsissa ja vanhemmissa"*) Tuolit asettelin puolikaareen luodakseni yhteisöllisen tunnelman, jossa kaikki ovat toisilleen läsnä ja tuo ohjaajan osaksi sen hetkistä yhteisöä. (*"Istuin puolikaareksi asettamani tuolirivin edessä kitara sylissäni."*)

Molemmissa esittämässäni tapauskuvauksissa on selkeästi pyritty vaikuttamaan lapsen turvallisuuden tunteen vahvistamiseen fyysisten olosuhteiden myötä. Päiväkodissa puitteet on alun pitäenkin rakennettu väreiltään sekä muodoiltaan vastaamaan lapsen tarpeita ja mieltymyksiä sekä herättämään lapsen luontaista uteliaisuutta.

Musiikkituokiossa pyrkimyksenäni oli herättää lapsen uteliaisuutta esineillä, jotka näyttävät hauskoilta ja mielenkiintoisilta lapsen perspektiivistä. Lapset osasivat ennakoida pääsevänsä jollain tavoin kosketuksiin kyseisten esineiden kanssa tuokion aikana, mikä lisäsi lasten uteliaisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Ohjaavalla opettajallani oli tapana asettaa myöhemmin tuokiossa käytettäviä leluja ja esineitä esille jo alussa, minkä mukaisesti omakin pyrkimykseni oli tällä tavoin mallintaa lapsille jo ennalta tuttua tilannetta. Kitaran käyttö sekä musiikillisena että visuaalisena elementtinä tarjosi tilanteessa huomattavan paljon tarkastelukohtia turvallisuuden tunteen rakentumisen kannalta. Epäselväksi jäi, kuinka monelle lapselle kitara oli jollain tapaa entuudestaan tuttu esine, mutta siihen kohdistui paljon mielenkiintoa osoittavia katseita lapsilta, enkä havainnut, että kukaan lapsista olisi vierastanut tai kokenut pelkoa outoa esinettä kohtaan. Kitaran soittaminen tunnelmaa myötäillen ja tilanteeseen istuvalla tavalla tuki vuorovaikutustilannetta rauhoittavasti. Tunnelmaan virittävänä taustamusiikkina voidaan myös käyttää valmiita äänitteitä, mutta koin itselleni luontevaksi soittaa kitaraa ja improvisoida, jolloin voin soittaa tietyllä tavalla

tietyssä tilanteessa tukien ilmapiiriä sekä johdattaen tunnelmaa haluamaani suuntaan. Kitaran soittaminen ja sen pitäminen sylissä toi myös itselleni turvallisuuden tunnetta uudessa tilanteessa ja helpotti keskittymistä vuorovaikutukseen ja erilaisten affektien tarkasteluun. Puolikaareen asettautuminen loi yhteisöllisen tunnelman, jossa kaikki ovat toisilleen läsnä. Rivimuodostelmassa istuminen luo "yleisöllisen" tunnelman, jolloin huomio on pääasiallisesti ohjaajassa, joten oli ennalta jo selvää, että asettelen tuolit puolikaareen itseni eteen.

Visuaalisten ja virikkeellisten elementtien vaikutusta turvallisuuden tunteen rakentumisessa voidaan pitää yleisesti ottaen merkittävänä. Viitaten edeltävän luvun otsikkoon, jossa käsiteltiin turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelua, tämä otsikko kuvaa tarkemmin toimintaympäristön ja fyysisten olosuhteiden vaikutusta turvallisuuden tunteen rakentumiseen. Rusanen tuo esiin DeMarien (2001) tutkimukseen pohjaten, että alle 5-vuotiaat kiinnittävät huomiota uusien ja vieraiden asioiden sijaan tuttuihin asioihin, jotka vahvistavat heidän siihen saakka keräämiänsä kokemuksia ja käsityksiä. (Rusanen 2011, s 91 iBooks). Fyysisten olosuhteiden rakentaminen lapsen käsitys- ja kokemusmaailmaa tukevaksi näyttää kiintymyssuhdeteoriaa tarkastellen olevan varsin merkityksellisessä osassa turvallisuuden tunteen rakentumista, joka on edellytys oppimiselle ja lapsen luontaisen uteliaisuuden aktivoitumiselle. (Rusanen, 2011 s. 90-91 iBooks).

Fyysisiä olosuhteita koskien kiintymyssuhdeteoriaa tukee myös Jetta Joensuun opinnäytetyö "Visuaalisen ilmeen suunnittelu ja toteuttaminen", jossa tuodaan esiin Seppo Rihlaman (1990) tutkimukseen perustuvaa värien ja valaistuksen psykologista merkitystä. Sen mukaan esimerkiksi tietoisilla värivalinnoilla voidaan vaikuttaa ihmisen turvallisuuden tunteeseen. (Joensuu 2015.)

7 Tavoitteiden arviointia

Tässä luvussa pohdin sitä, olenko opinnäytetyöni aineistolla onnistunut vastaamaan selvitettäviin kysymyksiini. Tavoitteeni oli vastata kahteen kysymykseen:

1. Millaiset ohjaavan aikuisen interventiot vahvistavat leikki-ikäisen lapsen turvallisuuden tunnetta suhteen luomisen alkuvaiheessa?
2. Miten voi selittää näitä havaintoja John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian avulla?

Ensimmäisen kysymyksen osalta tarkastelu toi esiin 23 erilaista interventiota, jotka vahvistivat lapsen turvallisuuden tunnetta. Nämä muodostivat kuusi interventioryhmää:

1. Yhteyttä luova puhe (kuusi interventiota)
2. Lähellä pysyttely (viisi interventiota)
4. Sanaton viestintä ja huomion osoittaminen (viisi interventiota)
3. Sylissä pitäminen (neljä interventiota)
5. Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelu (kolme interventiota)
6. Fyysiset olosuhteet (ja oma toiminta suhteessa lapsiin) (kolme interventiota)

Ryhmistä vahvimmat olivat yhteyttä luova puhe, lähellä pysyminen sekä sanaton viestintä ja huomion osoittaminen. Niihin liittyviä interventioita tapausesimerkeissä esiintyi eniten.

Interventioissa pääpainopiste asettuu puheeseen. Mielenkiintoista on, että tilannekuvauksissa esille tuoduissa esimerkeissä puhe oli ensimmäinen vuorovaikutusmuoto ja sen ympärille rakentui monet muut tapauskuvauksessa esille tulleet interventiot. Molemmissa esimerkeissä ensimmäinen kuva ja käsitys vieraasta ohjaavasta aikuisesta syntyi lapselle puheen kautta. Yhteistä näissä interventioissa oli ystävällinen ja lämmin puhetapa, jonka tavoitteena oli turvallisuuden tunteen ja yhteyden luominen, ympäristöön sopeutuminen sekä lapsen luontaisen uteliaisuuden herättäminen. Interventioiden lopputulosten pohjalta on nähtävissä yhteyttä luovan puheen merkitys sekä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä turvallisuuden tunteen rakentumisessa. Se, että kyseisiä interventioita esiintyi erityisen paljon, kuvastaa ohjaajan vuorovaikutuspainotteista työtapaa ja persoonallisuutta, mutta ennen kaikkea myös sitä, kuinka suurella osalla puhe on kaikkia eri ryhmän interventioita. Puhe oli siis keskeisessä osassa myös lähellä pysymistä, syliin ottamista ja suunnittelua. Erityisesti puheen eri sävyjen merkitys, hoivaa mallintava puhe, korostui interventioissa, joissa pyrittiin luomaan yhteyttä ja turvallisuuden tunnetta.

Sanaton viestintä korostui tapauskuvausten kaikissa tilanteissa keskeisenä osana viestintää. Sen funktio oli pääosin siinä, millaista informaatiota ohjaaja antoi itsestään, olemuksestaan ja tavastaan reagoida eri tilanteissa. Sanattoman viestinnän voidaan ajatella koskevan kaikkea olemuksessa näkyvää, sekä tahdonalaista, että tahdosta riippumatonta ilmaisua. Nämä viestit ovat informaatioarvoltaan merkittävä osa lapsen mielensisäisten skriptien sekä käsityksen muodostusta ohjaavasta aikuisesta. Esimerkiksi pelkkä puhe ilman puhetta vastaavaa ilmaisua lapsi jää turvallisuuden

tunteen rakentumisen kannalta vailla tärkeää informaatiota, jonka pohjalta hän muodostaa käsitystä ohjaavasta aikuisesta. Erilaiset itseilmaisumuodot tukevat siis vahvasti toisiaan.

Sanattoman viestinnän merkitys sanallisen viestin vastaanottamisessa on turvallisuuden tunteen rakentumisen kannalta erittäin keskeistä. Akselin turvallisuuden tunteeseen, tyyntymiseen sekä erilaisiin ajatusratoihin vaikutti merkittävästi se, millä tavoin sanallinen viestintä ilmaistiin. Myös musiikkituokiossa kehollinen ilmaisu, puheen sävyt, ilmeet ja eleet sekä reaktiot rakensivat lapsen turvallisuuden tunnetta. Merkittävä ero suoran kontaktin ja sanattoman viestinnän välillä oli se, että lapsella on riittävän turvallinen etäisyys tarkasteltavaan kohteeseen sekä tilaa ja aikaa luoda kuvaa ilman stressitekijöitä.

Katse, huomionosoittaminen ja kohdistettu puhe tapahtuivat vasta kun koin, että lapsi oli siihen valmis, eli hän on saanut riittävästi aikaa tarkastella ja tutkia ohjaavaa aikuista, koska koin, että liian aikainen kontakti saattaisi säikäyttää ja haitata suhteen ja turvallisuuden rakentumista.

Opinnäytetyön tapausesimerkit tuottivat paljon tietoa siitä, millaisin keinoin lapsen turvallisuuden tunteen rakentumista voidaan edesauttaa. Kokemusperäisesti tilanteet vahvistivat, että käytetyt keinot lisäsivät lapsen turvallisuuden tunnetta käytännössä. Onnistuin siis selvittämään, millaisia keinoja minulla ohjaajana oli käytettävissä vahvistaakseni lapsen turvallisuuden tunnetta.

Toinen tutkimuskysymys edellyttää tapausesimerkkien ja Bowlbyn teorian vertailua.

Alla on listattuna turvallisuuden tunnetta rakentavia tekijöitä, jotka Bowlby on esittänyt teoriassaan. Mukaan on otettu vain tekijät, jotka soveltuvat tämän tutkimuksen fokuksen mukaisesti lapselle uusiin tilanteisiin (viittaukset Rusanen 2011).

1. Aikuisen motiivi, asenne ja suhteeseen suostuminen (s.18)
2. Sylissä pitäminen (s.12, 16, 26, 27, 39)
3. Aikuisen fyysinen lähellä pysytteleminen (s.12)
4. Lapselle tärkeät siirtymä/turva-objektit (s.73)
5. Asianmukainen toiminta suhteessa lapsen signaaleihin (s. 27, 70)
6. Systemaattinen tuki ja rohkaisu uudessa tilanteessa (s. 68)
7. Aikuisen läsnäolo, saatavilla oleminen ja responsiivisuus (s. 72)

8. Aikuisen sensitiivisyys (s. 75)
9. Ei-kielellinen ilmaisu (katsekontakti, ilmeet ja eleet) (s. 27, 59)
10. Puheen muuntelu (s. 27)
11. Pelottavien asioiden minimointi, suojeleminen (s. 33)

Silmämääräisesti on jo helppo havaita yhdenmukaisuus tapausesimerkkien interventioiden ja Bowlbyn esittämien tekijöiden välillä. Lähellä pysyttely ja sylissä pitäminen on molemmissa täysin samoin sanoin ilmaistu, ja muidenkin osalta asiayhteys on selvä, vaikka ilmaisu hieman poikkeaa. Alla olevassa taulukossa on vertailtu tapausten pohjalta muodostuneita interventioryhmiä Bowlbyn esittämiin lapsen turvallisuutta lisääviin tekijöihin.

Turvallisuutta luovat interventiot / Tapaukset	Turvallisuutta luovat interventiot / Bowlby
Yhteyttä luova puhe	Systemaattinen tuki ja rohkaisu uudessa tilanteessa Puheen muuntelu
Lähellä pysyttely	Lähellä pysyttely
Sanaton viestintä ja huomion osoittaminen	Aikuisen sensitiivisyys Ei-kielellinen ilmaisu (katsekontakti, ilmeet ja eleet)
Sylissä pitäminen	Sylissä pitäminen
Turvallisuutta luovien tilanteiden ennalta suunnittelu	Pelottavien asioiden minimointi, suojeleminen
Fyysiset olosuhteet (ja oma toiminta suhteessa lapsiin)	Lapselle tärkeitä siirtymä-/turvaobjektit

Taulukko 1. Lapsen turvallisuutta lisäävät tekijät aikuisen ja lapsen suhteen alkuvaiheessa

Vain kaksi tekijää Bowlbyn listalta jäi sijoittamatta taulukkoon: Aikuisen motiivi, asenne ja suhteeseen suostuminen sekä Asianmukainen toiminta suhteessa lapsen signaaleihin. Nämä tekijät ovat niin yleisiä luonteeltaan ja perustavanlaatuisia lapsen ja aikuisen turvallisuudelle suhteelle, että ne toimivat aina lähtökohtana aikuisen turvallisuutta tuottaville interventioille. Siten ne sopivat taulukossa molempien sarakkeiden jokaiseen kohtaan.

Vaikka esimerkkien interventioissa ei tule esiin tapausta, jossa olisin ottanut huomioon Bowlbyn näkemyksen siirtymäobjektista (*turvaobjekti*) sanan varsinaisessa merkityksessä, turvallisuutta tuottavat esineet olivat tapauksissa kuitenkin esillä. Akselin turvallisuuden tunteen rakentumisen ja päiväkotiin sopeutumisen kannalta

seuraava tapaus kuvaa erinomaisesti siirtymäobjektin tärkeyttä. Eräässä ruokailutilanteessa Akseli tarvitsi mukaansa hänelle tärkeän auton. Tapanamme on ruokailla ilman leluja, jolloin ne laitetaan ruokailun ajaksi "lepäämään". Kun pyysin autoa Akselilta, hän hätääntyi ja koki olonsa hyvin turvattomaksi. Akseli antoi auton, mutta ei kyennyt keskittymään ruokailuun, vaan hätääntyneenä ja itkuisena etsi turvaa ympäriltään. Tiesin sääntöjen olevan hyvin tärkeitä, mutta koin samalla tehneeni jotakin hyvin väärin Akselin kohdalla. Otin hänen turvallisuuden tunteensa pois. Eikä ollut mitään esinettä tai asiaa, joka olisi voinut korvata tuon menetyksen. Bowlby puhuu siirtymäobjektista (*turvaobjektista*), johon lapsi siirtää mielensisäisen kuvan häntä hoivaavasta aikuisesta. Siirtymäobjektin avulla lapsi on "yhteydessä" häntä hoivaavaan vanhempaansa ja sen tehtävänä on luoda turvaa lapselle erotilanteissa. Tämän tapauksen ansiosta opin tärkeän läksyn lelun ja turvallisuuden tunteen yhteydestä. Pian muuttimmekin käytäntöä niin, että lapset saivat pitää leluun vierellään tuoleillaan ruokailun ajan.

Opinnäytetyöni toiseen tutkimuskysymykseen "Miten voi selittää näitä havaintoja John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian avulla?" voidaan edellä esitetyn vertailun pohjalta vastata:

Pystyin Bowlbyn teorian tuella tarkastelemaan ja käsitteistämään havaintojani lapsen turvallisuuden tunteen vahvistamisesta suhteen alkuvaiheessa.

8 Pohdinta

Usein uudessa tilanteessa pohdin, riitänkö, saanko lapset kiinnostumaan. Olenko riittävän filmaattinen, karismaattinen ja lapsia miellyttävä hahmo. Kuitenkin teorian ja tulosten pohjalta on nähtävissä, ettei ohjaajan karismaattisuus tai filmaattinen ulosanti ole olennaisin tekijä. Kyse on pääosin siitä, kuinka paljon aitoa informaatiota aikuinen itsestään antaa, jotta lapsen käsitys ohjaavasta aikuisesta muodostuu positiiviseksi. Tämä selkeys asettaa persoonallisuuksiltaan hyvinkin erilaiset ohjaavat aikuiset samalle viivalle. Tosiasia on, että moni ohjaava aikuinen toivoo, että lapset pitäisivät häntä mukaansatempaavana ja miellyttävänä hahmona, jonka olemus ja ammatillinen osaaminen saavat lapsen pelot ja epävarmuudet taian omaisesti kaikkoamaan. Kuitenkin uteliaisuuden aktivoitumista edellyttävä turvallisuuden tunne kehittyy ja kasvaa vain tuntemisen kautta ilman oikoteitä.

Bowlbyn esille tuoma peruslähtökohta kiintymyssuhteen syntymisessä vanhemman ja lapsen – samoin kuin ohjaavan aikuisen – välillä on alusta alkaen suostuminen suhteeseen. Sen rakentaminen alkaa aina kiinnostuksesta lasta kohtaan.

Opinnäytetyötä työstäessäni huomaan kiintymyssuhdeteorian valossa, kuinka tärkeä yhteinen lähtökohta sekä äidille, että ohjaavalle aikuiselle on motiivi ja asenne, jossa toiminnan kiintopisteenä ja tavoitteena on lapsen hyvä olo.

On mahdotonta luoda tarkkaa kokonaiskuvaa siitä, millaiset eri asiat vaikuttavat lapsen kulloiseenkin sopeutumiskykyyn. Voimme kuitenkin luoda kuvan esittelemäni teorian ja interventioiden pohjalta siitä, millaiset ohjaajan aikuisen toiminnot edesauttavat lapsen turvallisuuden tunnetta sekä uteliaisuuden ja mielenkiinnon aktivoitumista uudessa tilanteessa.

Tämä opinnäytetyö perustuu kahden tilanteen kuvaukseen, joten tulokset eivät ole yleistettävissä. Olen kuitenkin verrannut tuloksia Bowlbyn tieteellisesti luotettavaan teoriaan, joka on kehitetty laajan empiirisen tutkimuksen pohjalta. Vertailu osoitti, että Bowlbyn teorian avulla on mahdollista selittää turvallisuuden tunteen vahvistamista myös, kun lapsia tavataan ensimmäisiä kertoja päiväkodissa ja musiikkikasvatuksessa. Opinnäytetyön heikkoutena voidaan pitää sitä, että olen käyttänyt pääasiallisena teoriapohjana toisen käden lähdeettä, Erja Rusasen väitöskirjaan pohjaavaa teosta. Ottaen kuitenkin huomioon opinnäytetyön pienimuotoisuuden ja Rusasen teoksen tieteellisen perustan tekemäni ratkaisu on perusteltu.

Opinnäytetyö liittyy musiikkipedagogisiin opintoihin, ja siten työn heikkoutena voidaan pitää myös sitä, ettei se ankkuroidu musiikillisiin tai musiikkipedagogisiin lähteisiin. Tutkielman tapausten konteksti on musiikkileikkikoulu ja tilanteet liittyvät ohjaajan ja lapsen ensimmäiseen kohtaamiseen. Näissä kohtaamisissa tärkeintä on suhteen rakentuminen, mikä liittyy ensisijaisesti lapsen turvallisuuden tunteen muodostumiseen. Kyse on siten asiasta, joka on olennainen kaikessa pedagogiikassa, mukaan lukien musiikkipedagogiikka. Työn laatua nimenomaan musiikkipedagogiikan alaan kuuluvana tutkimuksena olisi luonnollisesti parantanut, jos alan tutkimuskirjallisuutta olisi voinut paremmin hyödyntää. Kun tapausesimerkkeinä oli kuitenkin ohjaajan ja lapsen suhteen ensivaihe, musiikin osuus siinä ei vielä korostunut.

Lähteet

Ainsworth, M. & Bowlby, J. (1965). *Child Care and the Growth of Love*. London: Penguin

Bowmer, A., Mason, K., Knight, J., and Welch, G. (2018). Investigating the impact of a musical intervention on preschool children's executive function. *Front. Psychol.* 9:2389. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02389

Bowlby, J. (1960) Separation anxiety. *International Journal of Child Psychoanalysis* 4: 89–113.

Bugos, J. A., and DeMarie, D. (2017). The effects of a short-term music program on preschool children's executive functions. *Psychol. Music* 45, 855–867. doi: 10.1177/0305735617692666

Fonagy, P. & Gergely, G & Jurist, E. L. & Target, M. (2002) *Affect regulation, Mentalization and the Development of the Self*. New York: Other press

Hallam, S. (2010). The power of music: its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *Int. J. Music Educ.* 28, 269–289. doi: 10.1177/0255761410370658

Holmes, J.: *John Bowlby and Attachment Theory*, Lontoo: Routledge, 1993. ISBN 0-415-07730-3.

Joensuu, Jetta: *Visuaalisen ilmeen suunnittelu ja toteuttaminen*, 2015, opinnäytetyö, SeAmk

Moreno, S., Bialystok, E., Barac, R., Schellenberg, E. G., Cepeda, N. J., and Chau, T. (2011). Short-term music training enhances verbal intelligence and executive function. *Psychol. Sci.* 22, 1425–1433. doi: 10.1177/0956797611416999

Panksepp, J. & Biven, L. (2012) *The Archaeology of Mind. Neuroevolutionary Origins of Human Emotions*. W. W. Norton & Company: New York.

Rusanen, E. 2011. Hoiva kiintymys ja lapsen kehitys. Oy Finn Lectura Ab. ISBN 978-951-792-498-6

Sinkkonen, Jari: 2004 Kiintymyssuhdeteoria – tutkimus löydöksistä käytännön sovelluksiin. (Katsaus) Duodecim, 2004, 120. vsk, nro 15.

Sinkkonen, J. (2012) Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun, s. 258-264, WSOY. ISBN 978-951-0-39727-5

Sinkkonen, J. (2019) Kiintymyssuhteet elämänkaaressa. Duodecim: Helsinki.

Stern, D.N. (2004) The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life. NewYork: Norton.

Yazejian, N., and Peisner-Feinberg, E. A. (2009). Effects of a preschool music and movement curriculum on children's language skills. *Natl. Head Start Assoc. Dialog* 12, 327–341. doi: 10.1080/152407509030752

